

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

ISSN: 2148-2292

12 (2) 2025

Academic Journal of History and Idea

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 25.12.2024

Kabul tarihi | Accepted: 10.03.2025

Yayın tarihi | Published: 25.04.2025

Ferhat Aydınli

<https://orcid.org/0000-0002-4578-7025>

PhD, Baku State University, Department of International Relations, Azerbaijan,
farhad.aydinli@bsu.edu.az

Atıf Künyesi | Citation Info

Aydınli, F. (2025). Abhazya Çatışması ve Gürcistan'daki Etnopolitik Dinamikler: Tarihsel Bağlam, Güncel Zorluklar ve Uluslararası Örgütlerin Konumu. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (2), 299-316.

Abhazya Çatışması ve Gürcistan'daki Etnopolitik Dinamikler: Tarihsel Bağlam, Güncel Zorluklar ve Uluslararası Örgütlerin Konumu

Öz

Sovyet sonrası coğrafyanın en karmaşık ve uzun süreli etnopolitik çatışmalarından biri olan Abhazya sorunu, Gürcistan'ın iç ve dış politikasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarihi, etnik ve siyasal faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bu sorun, sadece Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne değil, aynı zamanda bölgedeki istikrara ve uluslararası ilişkilere de ciddi zararlar vermektedir. 1992-1993 yıllarında yaşanan savaş sonucunda Gürcistan Abhazya üzerindeki denetimini fiilen kaybetmiş ve 2008 yılında Abhazya Rusya tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınmıştır. Bu olay, Gürcistan-Rusya ilişkilerinde derin gerginliklere yol açmanın yanı sıra, uluslararası hukuk ve devlet egemenliği konularında küresel tartışmaların da başlamasına neden olmuştur. Bu akademik çalışma, çatışmanın tarihi, hukuki ve politik yönlerini incelemeyi ve Abhazya sorununun Gürcistan'daki derin etnopolitik etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu sorunun Gürcü toplumunda yarattığı sosyo-politik dinamikler ve olası çözümler de tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Abhazya Çatışması, Gürcistan, Abhazya, Rusya, Birleşmiş Milletler

The Abkhazia Conflict and Ethnopolitical Dynamics in Georgia: Historical Context, Current Challenges and the Position of International Organisations

Abstract

The Abkhazia conflict, one of the most complex and protracted ethnopolitical conflicts of the post-Soviet space, plays an important role in Georgia's domestic and foreign policy. This conflict, which

<https://dergipark.org.tr/pub/atdd>

emerged as a result of a combination of historical, ethnic and political factors, causes serious damage not only to Georgia's territorial integrity, but also to regional stability and international relations. As a result of the war in 1992-1993, Georgia de facto lost control over Abkhazia and in 2008 Abkhazia was recognised as an independent state by Russia. This event not only caused deep tensions in Georgian-Russian relations, but also sparked global debates on international law and state sovereignty. This academic study aims to examine the historical, legal and political aspects of the conflict and to analyse the deep ethno-political impact of the Abkhazia conflict in Georgia. The socio-political dynamics of the conflict in Georgian society and possible solutions will also be discussed.

Keywords: Abkhazia conflict, Georgia, Abkhazia, Russia, United Nations

Giriş

Abhazya çatışması, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Güney Kafkasya'da ortaya çıkan en karmaşık ve uzun süreli etnopolitik sorunlardan biridir. 1992-1993 yıllarında Gürcistan ve Abhaz ayrılıkçı güçleri arasında yaşanan savaş, Abhazya'nın de facto bağımsızlığı ile sonuçlanmış, ancak uluslararası alanda Gürcistan'ın toprak bütünlüğü hâlâ tanınmaktadır. Çatışma, Gürcistan'ın iç siyasi istikrarı ve bölgesel güvenliği açısından önemli bir meydan okuma teşkil etmektedir. Gürcistan, Abhazya'yı kendi topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak görmeye devam ederken, Abhazya ise bağımsızlık yönündeki taleplerini sürdürmektedir. Bu durum, Gürcistan'ın devlet inşası sürecini ve demokratikleşme çabalarını zorlaştırmaktadır.

Çatışmanın tarihsel kökleri, Gürcü ve Abhaz toplulukları arasındaki etnik ve siyasi gerilimlere dayanmaktadır. Sovyet döneminde Abhazya, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir bölge statüsünde bulunuyordu. Ancak 1991'de Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından Abhazya, kendi siyasi statüsünü tartışmaya açmış ve bu süreç etnik ayrımcılığı ve siyasi çekişmeleri körüklemiştir. 1992'de Gürcü birliklerinin Abhazya'ya müdahalesi, geniş çaplı bir çatışmayı tetiklemiş ve savaş sonucunda binlerce insan yerinden edilmiştir. Abhazya'nın bağımsızlık ilanı, Gürcistan ve uluslararası toplum tarafından tanınmamış, ancak 2008 yılında Rusya, Abhazya'yı bağımsız bir devlet olarak tanımış ve bu adım Gürcistan ile Rusya arasındaki gerilimi daha da artırmıştır.

Günümüzde Abhazya çatışmasının çözümüne yönelik girişimler büyük ölçüde başarısız kalmıştır. Gürcistan, uluslararası destekle toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmeye çalışırken, Abhazya Rusya ile yakın siyasi ve askeri işbirliğini sürdürmektedir. Rusya'nın Abhazya üzerindeki nüfuzu, bölgedeki güç dengelerini değiştirmiş ve Gürcistan'ın NATO ve Avrupa Birliği ile ilişkilerini güçlendirme çabalarına yol açmıştır. Bu durum, Gürcistan'ın Batı ile entegrasyon sürecinde ek zorluklar yaratmaktadır. Gürcistan, Abhazya'da yaşayan Gürcü mültecilerin geri dönüşü ve bölgenin yeniden entegrasyonu konusunda uluslararası hukuka

dayalı çözümler aramaktadır. Ancak, bu girişimler Rusya'nın askeri ve siyasi etkisi nedeniyle sınırlı kalmaktadır.

Uluslararası örgütler, Abhazya meselesinde barışçıl çözümler üretmeye çalışsa da, somut ilerlemeler kaydedilememiştir. Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Birliği (AB), müzakerelerin sürdürülmesi için çeşitli platformlar oluşturmuş, ancak taraflar arasındaki temel anlaşmazlıklar nedeniyle kalıcı bir barış sağlanamamıştır. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı sonrasında AB, bölgede istikrarı korumak amacıyla Avrupa Birliği İzleme Misyonu'nu (EUMM) başlatmış, ancak Abhazya ve Güney Osetya bu misyonun kendi topraklarına girişine izin vermemiştir.

1. Tarihsel Arka Plan

Abhazya-Gürcü ihtilafının geçmişi de çok eskilere dayanmaktadır. Gürcistan'ın Abhazya ile ilişkileri tarih boyunca çatışmalarla dolu olmuştur. Abhazlar ve Gürcüler birbirleriyle akraba olmayan halklardır. Hepsinin kökenleri farklı, dilleri farklı dil ailelerine mensup, örf, adet, maddi ve manevi kültürleri, milli karakterleri farklı. Abhazya'nın yerli halkı olan Abhazların etno-kültürel ve dilsel olarak en yakın akrabaları Abazalar, Adıgeler ve diğer Kuzey Kafkas halklarıdır.

15. yüzyılın ortalarında Osmanlı İmparatorluğu sınırlarını Kafkasya'ya doğru genişletti ve Gürcistan'ın da Osmanlı yönetimini kabul etmesiyle bu bölgede 300 yıl egemenlik kuruldu. 1810 yılında İmparator I. Aleksandr, Abhazya Prensiği'ni özerk statüyle Rus İmparatorluğu'na ilhak etti, ancak 1864 yılında özerk statüsü kaldırılarak tamamen Rus kontrolü altına girdi. ¹ 1877 yılında Osmanlı-Rus Savaşı'nda Türklere destek veren Abazalar, Rusların savaşı kazanması üzerine Anadolu topraklarına göç etmek zorunda kaldılar. ²

1917 Rus Devrimi'nden sonra Rusların Kafkasya bölgesinden kısmen çekilmesi sonucu Menşevik Gürcü hükümeti bölgeyi kontrol altına almış, 1921 yılında ise Abhazların şiddetli protestoları sonucu bölge bir Birlik Cumhuriyeti'ne dönüştürülmüştür. 1931 yılında Gürcü asıllı Stalin tarafından Abhazya'nın bağımsızlığı kaldırılarak, Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet haline getirildi. 1936 SSCB Anayasası'nın 25. maddesine göre Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Gürcistan SSCB'ye bağlandı. Bu konu Abhazya'da Abhaz liderliğinde yer almayan Abhazlar arasında huzursuzluk ve tepkiye neden oldu. ³ 1950'lerden sonra yaşanan

¹Svetlana Chervonnaia, *Conflict in the Caucasus: Georgia, Abkhazia and the Russian shadow* (England: Gothic Image Publications, 1994), 16

²David L. Phillips, *Restoring Georgia's Sovereignty in Abkhazia* (Usa: Atlantic Council of the United States, 2008), 2.

³Mehmet Bülent Uludağ, "Rusya ve Sovyetler Birliği"nde Gürcüler ve Gürcistan," (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 1993), 11.

süreçler sonucunda güçlü bir muhalefet oluşmuş, 1957, 1964, 1967 ve 1978 yıllarında Gürcistan'dan ayrılmayı talep eden kitlesel protestolar düzenlenmiştir.⁴

Sovyet döneminde (özellikle Stalin-Beria ikili tekeli döneminde) gerginlikler daha da tırmandı. Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti, Abhazya'yı tümüyle kendisine bağlamak amacıyla dil, kültür, tarih gibi tüm ulusal değerleri, özellikle Abhaz halkının yeniden devlet kurma isteğini bastırmak için büyük çabalar sarf etmiştir. Sovyet döneminde, özellikle Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Sovyetler Birliği'ne katılmasından sonra Abhazya halkı ve aydınları ağır baskılara maruz kalmış, Abhazya'da yoğun bir Gürcü nüfusunun yerleştirilmesi, Abhaz dilinde eğitimin yasaklanması ve gerginlikler yaşanmıştır.

Abhazya'nın Gürcistan'dan ayrılıp SSCB'ye bağlı bir cumhuriyet olma isteğiyle 1978 ve 1987 yıllarında başlayan Abhaz-Gürcü gerginliği, Moskova'nın uyguladığı politikalar sonucu etnik çatışmaya ve iç savaşa dönüştü. Aralık 1988'de Abhazya Ulusal Forumu Hareketi'ni aşırı radikal Gürcülere karşı silahlandırmak ve tüm yurtseverleri harekete geçirmek amacıyla "Dayanışma" adı altında resmen kuruldu. Bütün miting ve toplantılarda, özellikle basında, Abhazya'nın Gürcistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğu ve Gürcistan'da Gürcü olmayan hiçbir şeyin olmaması gerektiği sık sık vurgulanıyordu. Gürcistan'daki kamu ve siyasi örgüt liderleri, Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti topraklarının ve bu topraklarda bulunan tüm doğal kaynakların yalnızca Gürcü halkına ait olduğu yönünde ırkçı bir politika izlemeye başladılar. Bu politikaya göre, "ulusal ve bölgesel özerklik" hakkını değiştirme veya kaldırma hakkı da yalnızca onlara ait olmalıdır. Tiflis'ten akın eden Gürcü halkının aktif ideolojik çalışmaları sonucunda Abhazya'da yaşayan Gürcü halkı da Abhaz karşıtı faaliyetlerde bulunmaya başladı. Saldırgan Gürcü ırkçılığının savunucuları, SSCB Merkez otoritesinin zaaflarından yararlanarak Gürcistan ile Abhazya arasındaki çelişkileri daha da derinleştirmek için olağanüstü bir çaba sarf ettiler. Abhazya'daki Gürcü halkının bu sürece tam ve daha etkin katılımının bahanesi ise bir süre sonra bulundu. Abhazlar 18 Mart 1984'te Lykhni köyünde yüksek bir katılımıla toplandılar. SSCB liderliğine Abhazya'yı 1921'de kazandıkları "Bağımsız Sovyet Abhazya Cumhuriyeti" statüsüne geri döndürme çağrısı ve Lykhni Deklarasyonu'nun 30.000 kişi tarafından kabul edilmesi, Gürcülere istedikleri bahaneyi verdi.

2. Gürcistan ve Abhazya Arasında Yükselen Tansiyon: Abhazya Savaşı

Temmuz 1989'da mitinglerin ardından çıkan Gürcü-Abhaz çatışmalarında 19 kişi hayatını kaybetti⁵ ve Tiflis ile Sohum arasındaki ilişkiler son derece gerginleşti. Abhazlar, SSCB'nin dağılmasından önce, 1990 yılında Gürcistan'dan bağımsızlıklarını ilan ettiler. 25 Ağustos 1990

⁴Cafer Barlas, *Dünü ve bugünü ile Kafkasya özgürlük mücadelesi* (İstanbul: İnsan yayınları, 1999), 374.

⁵2 policemen killed in ambush in Abkhazia, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/>.

tarhinde Abhazya Parlamentosu bir kararla Abhazya'nın bağımsızlığını ilan etti. Vladislav Ardzinba cumhurbaşkanlığına seçildi. ⁶ "Kendi kaderini tayin hakkı"ndan söz eden Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Egemenlik Bildirgesi'ne göre Abhazya Sosyalist Cumhuriyeti ilan edildi.

Gürcistan, 31 Mart 1991'de bağımsızlığını yeniden sağlamak amacıyla ayrı bir referandum düzenledi ve bu referandumun sonuçlarına göre 9 Nisan 1991'de 'Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'nin Yeniden Bağımsızlığı Yasası' kabul edildi. Böylece Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti hukuken dağılmış, Gürcistan ve Abhazya yeniden iki ayrı ülke haline gelmiştir. Bu nedenle Abhazya, 31 Mart 1991 Gürcistan referandumuna ve 26 Mayıs 1991 başkanlık seçimlerine katılmamış, Gürcistan'ın referandumla çıktığı SSCB'nin 21 Aralık 1991'deki yasal dağılmasına kadar üyesi olarak kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Abhazya bağımsız bir devlet oldu.

Gürcistan Abhazya'nın bağımsızlığını tanımadı. Gürcistan'ın özerk bölgeleri ilhak etme ve Rusya Federasyonu'nu destekleme yönündeki faaliyetleri yaklaşık otuz Kafkas ülkesini ittifaka itti. 1991 yılında Abhazya'nın başkenti Sohum'da bir araya gelerek Kafkas Halkları Konfederasyonu'nu kurma kararı aldılar. Gürcistan, onların müdahalesini engelleyecek ve güvenliklerini sağlayacak güçlü ve caydırıcı bir ordu kurmaya karar verdi. Konfederasyona Abhazlar, Çeçenler, Adıgeler, Kabardeyler, İnguşlar, Osetler, Abazalar, Sapsigler ve Çerkesler katıldı.

Gürcistan'da yaşanan siyasi olaylara Abhazya'daki Gürcüler de sert tepki gösterdi. Abhazya'daki etnik Mingrellerin çoğunluğu devrik Devlet Başkanı Gamsakhurdia'yı destekliyor. Bu nedenle Abhazya'nın tüm şehir ve bölgelerinde, özellikle başkent Sohum'da yeni Gürcistan hükümetine karşı protestolar başladı. Abhazya'daki Gürcü halkının yeni hükümete karşı aktif desteği ve saldırgan tutumu sonucunda ortaya çıkabilecek iç çatışmadan Abhaz halkının büyük zarar görmesi kaçınılmazdı ve bu durum savaş tehdidini artırıyordu. Abhaz Gürcülerinin Abhaz egemenliğine karşı olumsuz tutumlarının nedenini anlamak zor değildir; Abhazya'nın bağımsızlığı, Gürcülerin kutsal hedeflerinden, Abhazya'yı Gürcistan'ın bir eyaleti haline getirme idealinden ciddi bir sapma anlamına geliyordu. Ayrıca, bağımsız Abhazya'da yaşayacak olan Gürcü halkı da, elbette Tiflis'in koruması altındaki "saygın ve ayrıcalıklı halk" statüsünü kaybedecekti. 1992 yılında Şevardnadze, Batı'nın da yardımıyla bu bölgelerin yeniden Gürcü kontrolü altına alınması için çalışmalar yürüttü.

⁶Araz Aslanlı, "Küresel ve Bölgesel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu." *KARAM Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (2005). 5 <http://www.karam.org.tr/pdf/bolgesel1251629624.pdf>

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının arifesinde bağımsızlığını ilan eden Gürcistan, Şubat 1992'de yeni devletin hukuki altyapısı olarak "1921 Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti Anayasası"nı belirleyen bir karar kabul etti. Daha sonra 25 Temmuz 1992 tarihinde Abhazya Parlamentosu "Abhazya topraklarında 1925 Abhazya Anayasası'nın kabulü hakkında" bir karar kabul etti ve yeniden oluşturulan Gürcistan Anayasası'nda Abhazya ile ilişkilere yer verilmemesi nedeniyle Abhazya Yüksek Sovyeti, Gürcistan hükümetiyle bozulan hukuki ilişkilerin yeniden kurulmasını önerdi. Bu öneriye olumlu yanıt alamayan Abhazya Yüksek Sovyeti, Abhazya ile Gürcistan arasındaki hukuki boşluğu doldurmak amacıyla 23 Temmuz 1992'de Abhazya Sovyet Cumhuriyeti Anayasası'nı feshetti. 1925 yılında 'Abhazya Sovyet Cumhuriyeti' Anayasası'na geri dönüldü. Anayasaya göre Abhazya uluslararası hukukun bir üyesi ve bağımsız bir devlettir. Aynı toplantıda devletin isminin Abhazya Cumhuriyeti olarak belirlenmesi onaylandı, devlet bayrağı ve arması belirlendi. Karşılıklı devletlerarası ilişkileri belirlemek üzere Gürcistan'ı toplantıya davet etti. Gürcistan, 14 Ağustos 1992'de Abhazya'ya askeri müdahalede bulunarak sert bir yanıt verdi ve Sohum kentine girdi.⁷

Ateşkes anlaşmasına uyulmaması nedeniyle çatışmalar 1993 baharında yeniden başladı. BM Güvenlik Konseyi, 1993 yılında Abhazya sorunuyla ilgili olarak 849, 854, 858, 876, 881 ve 892 sayılı kararlarını kabul etti.⁸ 27 Temmuz 1993'te BM temsilcilerinin de katılımıyla Soçi'de ateşkes anlaşmasına varıldıysa da, taraflar buna uymadı ve çatışmalar ancak 30 Eylül 1993'te Gürcü kuvvetlerinin çekilmesiyle sona erdi.

3. Abhazya Sorununun Çözülmesi İçin Yapılan Görüşmeler ve Sonuçları

Sorunun savaştan sonra çözülmesine yönelik ilk girişim, AGİT'in de katılımıyla 30 Kasım-1 Aralık 1993 tarihleri arasında Cenevre'de gerçekleşti. Görüşmelerde Gürcistan'ın toprak bütünlüğü, Abhazya'nın gelecekteki statüsü, mültecilerin durumu, esir değişimi gibi konular ele alındı. Gürcistan'ın tavrı netti: "*Görüşmeler ancak Abhazya'nın Gürcistan sınırları içinde kalması koşuluyla devam edecek...*" 1 Aralık 1993'te Cenevre'de taraflar arasında anlaşmaya varıldı.⁹

Savaşın sona erdiği 30 Eylül 1993'ten 2001 yılı ortalarına kadar, Birleşmiş Milletler, AGİT ve Rusya Federasyonu himayesinde Abhazya-Gürcistan ilişkilerinde "diplomatik

⁷ Duhan Kalkan, "Güney Kafkasya bölgesi'ndeki etnik çatışma alanları", (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010), 11.

⁸ Resolutions adopted by the Security Council in 1993, <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions->

⁹ Edward Walker, "Crossroads and Conflicts, Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia", ed. By Gary K. Bertsch, Cassady B. Craft, Scott A. Jones, Michael D. Beck (New York: Routledge Published, 2000), 158.

maraton dönemi" olarak nitelendirilebilir. Böylece bu dönemde Abhazya-Gürcü sorunuyla ilgili 350'den fazla görüşme yapılmış, 400'e yakın belge imzalanmıştır. BM Güvenlik Konseyi, çatışmayla ilgili 26 karar aldı. Ancak alınan kararlar ve yapılan toplantılarda sorunun siyasi çözümü yönünde somut bir ilerleme sağlanamadı. Öte yandan Rusya Hükümeti, Çeçenistan'daki askeri faaliyetleri göz önünde bulundurarak Aralık 1994'te Abhazya ile ekonomik ilişkileri engelleme kararı aldı.

4 Nisan 1994'te Moskova'da taraflar arasında "Gürcistan-Abhazya Sorununun Siyasi Çözümüne Yönelik Tedbirler Bildirgesi" imzalandı. Beyannamenin 6. maddesinde "Abhazya'nın kendi Anayasası ve mevzuatı olacak, ayrıca marş, arma ve bayrak gibi uygun devlet sembolleri bulunacaktır" denilmektedir. Ayrıca bildirgede, tarafların ateşkese uyması, çeşitli alanlarda ortak faaliyetlerin yeniden başlaması, insan haklarının korunması ve diğer hususlarda mutabakata varıldığı belirtildi.¹⁰ Aynı zamanda bu bildirge Abhazya ile Gürcistan arasında devlet-hukuk ilişkisinin bulunmadığını da ortaya koymuştur.

26 Kasım 1994'te Abhazya Hükümeti yeni bir anayasa kabul ederek bağımsızlığını yeniden ilan etti. Anayasada Abhazya'nın bağımsız ve demokratik bir devlet olduğu, uluslararası hukukun eşit üyesi olduğu belirtiliyor.¹¹ Abhazya tarafının Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ihlal eden bu adımı, ihtilafın çözümüne ilgi duyan taraflarca açıkça memnuniyetle karşılanmıyor ve BM Güvenlik Konseyi tarafından da kabul edilmiyor.

Şubat 1995'ten itibaren Gürcistan-Abhazya ihtilafının çözümü için yeni bir plan ortaya atıldı. Gürcistan'da yeni anayasa hazırlanırken Abhaz tarafına federal bir devlet kurulması ve Abhazya'ya yüksek siyasi statü verilmesi öneriliyor. Ancak Ağustos ayında Abhazya Parlamentosu'nda yapılan görüşmeler sonunda bu önerinin Abhazya için uygun olmadığı, ancak bağımsız bir devlet olarak tanınması halinde her türlü öneriye açık oldukları ifade edildi. Böylece 24 Ağustos 1995'te Gürcistan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasası parlamento tarafından onaylandı ve 17 Ekim'den itibaren ülke genelinde yürürlüğe girdi. Yeni Anayasa'da Güney Osetya ve Abhazya'nın statüsüne yer verilmemiş, sadece 2000 yılı Nisan ayında yapılan değişikliklerle Abhazya'nın özerk cumhuriyet statüsü vurgulanmıştır.

Eduard Şevardnadze, Kasım 1995'te Gürcistan Cumhuriyeti'nde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini açık ara farkla kazandı. İktidara geldikten sonra, Gürcistan-Abhazya ihtilafını çözmek için diplomatik çabalar artırıldı. 1995-1997'de, sorunu çözmek için

¹⁰ Declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian - Abkhaz Conflict, <https://peacemaker.un.org>

¹¹ George Hewitt, "Abkhazia, Georgia and the Circassians (NW Caucasus)", *Central Asian Survey*, 18, 4, (Dec 1999), 474.

birkaç teklif paketi sunuldu, ancak Gürcü tarafının Abhazya'yı kendi iç konusu olarak görmesi ve Abhazya'nın tam bağımsızlık iddiaları bu seçeneklerin uygulanmasına izin vermedi.

14 Ağustos 1997'de Eduard Şevardnadze ile Abhazya Lideri Vladislav Ardzinba arasında bir görüşme yapıldı. Toplantı sonucunda anlaşmazlıkların çözümünde silahların bırakılması konusunda mutabakata varılsa da, 1998 yılında bir Abhaz polisinin öldürülmesiyle sonuçlanan olaylar bu sürece darbe vurdu.¹² BM Genel Sekreteri'nin Özel Temsilcisi Liviu Botan başkanlığında Ekim 1998'de Atina'da ve Haziran 1999'da İstanbul'da yapılan toplantılar, Gürcistan-Abhazya ihtilafının çözümü için 1993'ten bu yana düzenlenen en kapsamlı toplantı olarak değerlendirilmelidir. İki yıldır yapılan çok taraflı görüşmeler sonucunda Abhazya tarafı bağımsızlık iddialarından vazgeçmiş ve Gürcistan tarafına federal yapıyı kabul ettiğini bildirmiş, ancak resmi bir yanıt alınamamıştır.¹³ Yeterli desteği alamayan, müzakerelerin tek bir amaca hizmet ettiğine inanan ve çözüm sürecinde ilerleme sağlanamadığını gören Abhazya tarafı, Ekim 1999'da referandum yaparak Gürcistan'a katılma konusundaki isteksizliğini bir kez daha dile getirdi. Ancak bu adım BM, ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği tarafından hukuka aykırı olarak değerlendirildi. Birleşik Krallık, referandum sonucunun, BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Temmuz 1999'da kabul ettiği 1255 sayılı Karar'a aykırı olduğunu açıkladı. Bunun başlıca nedenleri, seçmenlerin bağımsız karar alma mekanizmasının bulunmaması ve Abhazya'da yaşayan Abhaz halkının yarısından fazlasının çatışmalar nedeniyle ülkeden uzak kalmasıdır.

2000'li yıllar uluslararası ilişkiler sistemi açısından özel bir öneme sahiptir. SSCB'nin dağılması tek kutuplu bir sistem yarattıysa, yeni yüzyılı çok kutuplu bir sisteme geçiş dönemi olarak değerlendirmek gerekir. Böylece Vladimir Putin'in Rusya Federasyonu'ndaki devlet başkanlığı seçimlerini kazanması dünya siyasetinde yeni eğilimlerin oluşmasına yol açtı. Özellikle Güney Kafkasya politikası açısından meseleye bakıldığında, Rusya'nın toprak bütünlüğünü koruma, Kafkasya'daki Atlantikçilik eğilimlerini bertaraf etme, NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesini engelleme, siyasi çatışmalar ve ekonomik baskılar yoluyla bölge üzerindeki denetimi güçlendirme ve Avrasya'da Rus emperyalizminin kurulması yönünde büyük çaplı siyasi adımların atıldığı görülecektir. 21. yüzyılın başlarında Rusya Federasyonu'nun dış politika doktrini, Askeri Doktrin, Rusya Federasyonu'na kabul ve Rusya Federasyonu içinde yeni oluşumların oluşturulması kararı, Rusya Federasyonu vatandaşlığı yasası ve "Yakın Çevre Politikası"nın iyileştirilmesi, Rusya'nın BDT topraklarında, özellikle

¹²Yelda Demirağ ve Cem Karadeli, *Geçmişten Günümüze Dönüşen Orta Asya ve Kafkasya* (Ankara: Palme Yayıncılık, 2006), 251-255.

¹³Kemal İnät, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman. *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları* (Ankara: Nobel Yayınları, 2016), 465.

Güney Kafkasya'da siyasi varlığını güçlendirmeyi amaçlıyordu. Bölgenin kapısı olarak görülen Gürcistan'a yönelik Rusya'nın siyasi çizgisi, Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte daha da sertleşti.

6 Mart 2003 tarihinde Vladimir Putin ile Eduard Şevardnadze Soçi'de bir araya gelerek aşağıdaki hususlarda anlaşmaya vardılar:

1. Gürcistan-Abhazya çatışma bölgesinde bulunan İngur Nehri üzerinde bulunan elektrik santralinin yenilenmesi;
2. Soçi-Tiflis demiryolu hattının açılması;
3. Gürcistan'da yerinden edilmiş kişilerin Gali bölgesine geri dönmeleri için koşulların oluşturulması.¹⁴

Abhazya'nın dünyadan soyutlanması 2000'li yılların başına kadar sürdü. Bu yıllarda Rusya ile Gürcistan arasındaki işbirliği, 2003 yılında Gürcistan'da iktidarın değişmesiyle bozulmaya başladı. Gürcistan'daki yeni hükümetin tamamen Batı yanlısı tutumu ve Abhazya sorununu Batılı ülkeler aracılığıyla çözme çabaları, Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkileri daha da kötüleştirdi. Gürcistan ile ilişkileri bozulan Rusya, Abhazlar için fırsat yarattı ve Abhazya, Rusya aracılığıyla dünyaya açılmaya başladı. 2004-2005 sonrası dönemde Rusya'nın baskısıyla ambargonun kaldırılmasının ardından Abhazya dünyayla ilişkilerini hızlandırmış, diasporayla bağlarını artırmış ve küresel ekonomik düzenin bir parçası olma yolunda çaba sarf etmiştir. Bu dönemde Abhazya'da siyasi partiler kuruldu ve seçimler yapıldı.¹⁵

4. Abhazya Sorununda Yeni Dönem: Uluslararası Örgütlerin Müdahalesi

2003 yılı sonlarında Gürcistan'da gerçekleşen "Gül Devrimi" sonucunda Ocak 2004'te Mihail Saakaşvili'nin Gürcistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilmesi ve 2004-2005 yıllarında Abhazya'da "cumhurbaşkanlığı" seçimlerinin yapılması gerginliğin yeniden artmasına yol açtı. Abhazya tarihinde ilk kez, beş adayın olduğu bir seçimde Rusya'nın desteğini alamayan Sergey Bagapş, başkanlık seçimini kazandı ve bu da bölgede çatışmaya yol açtı. Daha sonra Rusya'nın konuya müdahale etmesiyle (Raul Khacimba'nın devlet başkanının yardımcısı olarak atanmasıyla) kriz çözüldü.¹⁶

2004'ten sonra bölgedeki olaylar hız kazanmaya başladı. Bu dönemde Rusya, Abhazya'da yaşayan vatandaşlara Rus pasaportu sağlamak, Adler ile Sohum arasında bir demiryolu hattı açmak, Adler-Leselidze kontrol noktasına uluslararası statü vermek ve Abhazya'daki askeri

¹⁴Kalkan, *Güney Kafkasya bölgesi'ndeki etnik çatışma alanları*, 105.

¹⁵Alaeddin Yalçinkaya, *Kafkasyada Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne* (Ankara: Lalezar Kitabevi, 2006), 184.

¹⁶Ufuk Cerrah ve Hasan Oktay, *Uluslararası Politikada Kafkasya* (Ankara: Hitabevi yayınları, 2018), 150.

üslerdeki tedarikleri güçlendirmek gibi Gürcistan'ı rahatsız eden adımlar attı. Bu, çatışmada yeni bir yön oluşturdu.

2004 yılında Acara'yı merkezi hükümete bağlayarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü yeniden sağlamayı başaran Saakaşvili, Abhazya ve Güney Osetya konusunda da benzer adımlar atmaya çalışmış, ihtilafların çözümü için diplomatik çabalarını artırmış, Gürcü iç göç mağdurlarının evlerine dönmelerinin önemine ilişkin görüşlerini dile getirmiş ve sorunun çözümüne yönelik çeşitli önerilerde bulunmuştur. Temmuz 2004'te Gürcistan tarafından ihtilafın çözümüne yönelik yeni bir plan önerildi. Bu planda, Abhazya'nın bağımsızlığından vazgeçmesinin ardından ona özel statülü bir özerklik verilmesi, Federal Anlaşma konusunda taraflar arasında mutabakata varılması ve taraflardan birinin izni olmadan belgede değişiklik yapılmaması öngörülüyordu. Belgede ayrıca Abhazya'ya ait silahlı kuvvetlerin lağvedileceği ve sadece devriye hizmetlerinin yürütüleceği belirtildi. Ayrıca Abhaz gençlerinin yalnızca Abhazya'da bulunan askeri birliklerde görev aldığı kaydedildi. Bu öneri Abhazya tarafından kabul edilmedi.

Çatışmalar, Gürcü askeri güçlerinin Ağustos 2006'da Kodori Vadisi'nin yukarı kesimlerine girmesiyle alevlenmeye başladı. 2008 yılında Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili, Gürcistan-Abhazya sorununa ilişkin yeni bir öneri getirdi. Plan, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içerisinde Abhazya'nın özerk statüsünün sağlanması, özerkliğin idaresinde merkezi hükümete bağlı bir devlet başkanı statüsünde temsiliyet, Gürcistan anayasasında Abhazlara Abhaz halkının milli değerlerine aykırı kararları veto etme hakkı verecek şekilde değişiklik yapılması, Gali ve Oçamçira'da serbest ekonomik bölge kurulması gibi hususları içermesine rağmen, bu öneri Abhazlar tarafından oy birliğiyle kabul edilmedi.

Ağustos 2008'de sorunun Rusya ile Gürcistan arasında savaşa dönüşmesiyle ABD ve uluslararası toplum beklenmedik bir durumla karşı karşıya kaldı. ABD, müttefiki Gürcistan'a verdiği desteğin boyutunu tespit etmeye çalışırken, Birleşmiş Milletler ve diğer Batılı örgütler kararlı ve caydırıcı yaptırımlar uygulama konusunda başarısız oldu. Savaş, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Rusya'nın bağımsız bir ülkeye karşı ilk müdahalesi olarak patlak verdi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya ile Batı arasında Bosna-Hersek ve Kosova gibi bazı konularda çatışmalar yaşandı ancak Rusya bu çatışmalara doğrudan müdahil olmadı. Bu bakımdan Rusya-Gürcistan Savaşı, Rusya'nın kendini ilk kez sınıdığı bir çatışma olmuştur. Savaşın Batılı ülkelere ve ABD, NATO, Avrupa Birliği gibi örgütlere rağmen yürütülmesi, geleceğe yönelik bazı mesajlar da içeriyordu. Bu mesajlardan ilki ABD ve NATO'ya yönelikti. Öte yandan ABD, Rusya ile Gürcistan konusunda pek çok sorun yaşadığı için ciddi bir çatışmaya girmeyi planlamıyordu. 2008 Mali Krizi, Afganistan, Irak ve Uluslararası Terörizm

gibi makro sorunların yanı sıra yaklaşan başkanlık seçimleri de ABD'nin hareket alanını daralttı. Ancak tüm bu sorunlara rağmen Rusya'ya karşı en sert tepki bir kez daha ABD'den geldi.

Rusya-Gürcistan savaşı Avrupa'daki bölgesel birliği de çıkmaza sürükledi. 1991'den beri Rusya'yı hasta olarak gören Avrupa, bu savaşla birlikte hareket edip edemeyeceğinin sınıandığı bir ülke oldu.¹⁷ Savaşın Fransa'nın AB dönem başkanlığı dönemine denk gelmesi, Birliğin Rusya'ya yönelik politikasının belirlenmesinde etkili oldu. Avrupa Birliği, geçmişte olduğu gibi Rusya ile yeni bir Soğuk Savaş başlatmayı düşünmüyordu ve koşullar da buna izin vermiyordu. Özellikle Almanya, geçmişte SSCB ile yaşanan Soğuk Savaş'tan en fazla etkilenen Avrupa ülkesi olarak, Rusya'ya karşı izlenecek politikada son derece dikkatli davranmakta ısrarcıydı. Fransa ve Almanya gibi diğer etkili Avrupa Birliği ülkeleri, örneğin İtalya ve İspanya, Rusya'ya karşı açık bir cephe açılmasından yana değildi. İngiltere ve Doğu Avrupa ülkelerinin Rusya'ya karşı etkili önlemler alınması ve yaptırım uygulanması yönündeki talepleri Avrupa Birliği içinde pek destek görmedi.

NATO'nun soruna yaklaşımı hiçbir zaman Rusya'yı geri adım atmaya zorlayacak düzeyde olmayacaktır. Savaş karşısında Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi örgütler de bazı çabalarda bulundu. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (KEİ) krize müdahalesi ve Kafkas İstikrar Paketi'nin girişimleri de etkili olmadı.¹⁸ AB'nin AGİT nezdindeki çabaları daha somut sonuçlar verse de, diğer uluslararası güçler ve mekanizmalar aynı ölçüde etkili olmadı. Savaş, tüm uluslararası örgütlere Rusya gerçeğini hatırlattı. ABD, Avrupa Birliği ve NATO'nun Rusya-Gürcistan savaşı sırasındaki tepkileri, savaş sonrasında Rusya'ya yönelik politikalarının da habercisiydi. Rusya, savaşta uluslararası tepkinin zayıflığından yararlandı. Savaştan sonra Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıdı ve Batı ile rekabette tereddüt etmeyeceğinin sinyalini verdi.

Bölgede büyük çaplı bir askeri çatışma yaşanmamasına rağmen yerinden edilen halkın evlerine dönmesi mümkün olmadı ve şiddet olayları son bulmadı. Ayrıca, Gürcistan'ın BM'de diplomatik destek arama çabaları önemli bir karşılık bulmadı.¹⁹ BM ve AGİT, 2008'de Cenevre görüşmelerinde Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerindeki sorunları çözmek ve tarafları birbirine

¹⁷Florent Parmentier, "Normative power, EU preferences and Russia. Lessons from the Russian-Georgian war", *European Political Economy Review* 9.Autumn, (2009), 50.

¹⁸Süleyman Erkan, "Rusya-Gürcistan Savaşının Bölgesel Etkileri", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 4 (2015), 44.

¹⁹Angelika Nussberger, "The War Between Russia and Georgia: Consequences and Unresolved Questions ", *Göttingen Journal of International Law*, 1, (2009), 358.

yakınlaştırmak için adımlar atmak konusunda başarılı bir şekilde iş birliği yapmış olsalar da, bu uzun sürmedi.

NATO ülkelerinin çoğunluğunun Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını tanınması Rusya açısından kabul edilemezdi. Bu gelişme Kosova'nın Güney Osetya ve Abhazya'da Rusya'dan intikam alma arayışında olduğu düşüncesini güçlendirdi. ABD Başkanı Bush, Nisan 2008'de Bükreş'te düzenlenen NATO Zirvesi'nde Gürcistan'ın üyeliğine güçlü destek verdiğini açıklasa da, NATO'dan güçlü bir destek gelmedi. Dolayısıyla Gürcistan-Rusya savaşı yaklaşırken NATO'nun nasıl bir yol izleyeceği ve yaklaşan savaşta nasıl tepki vereceği belirsizdi. NATO'nun savaş karşısındaki politikasında önemli zorluklar vardı. Birincisi, savaşan tarafların NATO üyesi olmamasıydı. Savaşın NATO açısından belki de en önemli yönü, Gürcistan'ın NATO üyeliği arayışında olan bir ülke olmasıydı. Ancak yukarıda da değinildiği gibi Rusya'nın NATO ile de benzer ilişkileri vardı. İkinci sorun NATO'nun eylemlerinin yasallığıydı. Rusya'nın veto yetkisi nedeniyle NATO'nun çalışmalarını kolaylaştıracak bir BM Güvenlik Konseyi kararının çıkması mümkün değildi. Son olarak NATO üyeleri arasındaki görüş ayrılıkları ittifakın caydırıcı kararlar almasını zorlaştırdı. Ancak 8 Ağustos'ta Rusya-Gürcistan savaşının başlamasının ardından NATO, Rusya'nın saldırısını kınayan bir bildiri yayınladı. NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer ise Rusya'yı kınarken, Tiflis'e destek açıklamalarına yer verdi.²⁰ Rusya, NATO'nun kendisini kınayan ve Gürcistan'a destek veren bu açıklamasına sert tepki gösterdi. Rusya'nın NATO Temsilcisi Dmitri Rogozin, yaptığı açıklamada, NATO'nun Gürcistan'ı, tek taraflı bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya'ya saldırmaya teşvik ettiğini söyledi. Daha sonra Brüksel'deki tüm NATO üyelerine resmi bir mektup göndererek Saakaşvili'ye destek vermemelerini istedi. Rusya'nın manevrası şüphesiz NATO'ya Saakaşvili'nin savaşın sebebi olduğunu göstermekti. Savaşın ikinci gününde Genel Sekreter Scheffer yaşananlardan endişe duyduğunu dile getirdi. Olayları yakından takip ettiğini belirten Scheffer, BM Genel Sekreteri Saakaşvili ve Rus yetkililerle görüştüğünü, tarafları güç kullanımından kaçınmaya ve barış için doğrudan müzakerelere girmeye çağırdı.

Genel Sekreter, Rusya'nın saldırısını onaylamadıklarını belirtti. NATO'nun taraflara yaptığı çok hafif çağrı, Rusya'nın savaşı sürdürmeden bitirmesi umuduydu. Ancak Rusya'nın bu çağrıları dikkate almaması ve Gürcistan sınırlarına baskı yapması üzerine NATO'nun tavrı da sertleşti. NATO Sözcüsü Carmen Romero, 11 Ağustos'ta Genel Sekreter adına yaptığı açıklamada, Rusya'nın aşırı güç kullandığını ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ihlal ettiğini

²⁰ Mike Bowker, "The Georgian War and the Western Response", *Central Asian Survey*, 30, 2, (2011), 197.

belirtmişti. Daha sonra NATO'nun Brüksel'de Gürcistan Dışışleri Bakanı ile görüşeceğini söyledi.

NATO ile Rusya arasındaki gerginlik beş günlük savaş sırasında değil, savaştan sonraki günlerde yaşandı. 12 Ağustos'ta Rusya ile Gürcistan arasında, Avrupa Birliği Dönem Başkanı Nicolas Sarkozy'nin arabuluculuğunda, tarafların savaşı sonlandırmasını ve savaş sırasında bölgeye gönderilen birliklerini çekmesini öngören bir anlaşmaya varıldı. Ancak Rusya'nın çekilme süresinin uzatılması üzerine NATO, Rusya'yı anlaşmayı ihlal etmekle suçladı ve hem Rusya ile ilişkileri hem de Kafkasya'daki son gelişmeleri görüşmek üzere 19 Ağustos'ta Dışışleri Bakanları düzeyinde olağanüstü bir toplantı yapma kararı aldı. Toplantı öncesinde Tiflis'i ziyaret eden Almanya Başbakanı Angela Merkel, Saakaşvili ile düzenlediği basın toplantısında Gürcistan'ın NATO üyeliğine destek verdiğini açıkladı. Ancak Gürcistan'ın NATO üyeliğine en fazla düşmanca yaklaşan ülkelerin başında Almanya geliyordu. Bütün bu girişimlerin Rusya'yı bir anlaşmaya zorlamak için yapıldığı açıktır.

Savaş, Rusya'nın Güney Osetya Özerk Bölgesi ile Gürcistan arasındaki çatışmaya müdahalesiyle başlamasına rağmen, beş gün gibi çok kısa bir süre devam etmiş ve uluslararası etkisi çok büyük olmuştur. BM, NATO, AB ve AGİT gibi küresel güvenlik örgütlerinin krize karşı etkili önlemler alamaması, sorunu daha karmaşık ve uzun vadeli bir boyuta taşımıştır. Krizin en önemli sonucu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya'nın Batı'yla beklediği uluslararası işbirliğinin çökmesi oldu. Rusya'nın Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması'ndan çekilmesinin ardından NATO-Rusya Konseyi de askıya alındı. Özellikle ABD-NATO ve Rusya arasındaki ilişkiler krizin etkilerinden olumsuz etkilendi. Rusya'nın müdahalesi, BM Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisine sahip ülkelerin doğrudan müdahil olduğu krizlerin uluslararası barışı tehlikeye attığının ve çıkmaza yol açtığının somut bir göstergesiydi. Rusya'nın Güvenlik Konseyi'ne uyguladığı abluka, kurumun uluslararası barışı korumadaki yetersizliğine ilişkin tartışmaları daha da alevlendirdi. Batı'nın Rusya'ya yönelik zayıf politikası Rusya'yı daha da cesaretlendirdi. Rusya, hem askeri müdahalelerde bulunarak hem de ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlığını tanıyarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü resmen ihlal etmiştir. Uluslararası toplumun zayıf tepkisi, Rusya'nın Gürcistan'ın ardından Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ihlal etmeyi amaçlayan olaylara destek vermesine yol açtı.

AB'nin başarısı savaşı durdurmakla sınırlı kaldı. AB'nin Rusya'ya yönelik politikası tek bir ülkeyi ilgilendirmediği için ortak bir karara varılamadı. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunun enerji konusunda Rusya'ya bağımlı olması böyle bir kararın alınmasını zorlaştırdı. Avrupa Birliği ülkelerinin aynı zamanda NATO üyesi olmaları, NATO'ya ilişkin farklı bakış

açılarını yansıtmaktadır. Hem AB hem de NATO içindeki bölünmeler en çok Rusya'nın işine yaradı. Avrupa Birliği, Rusya ile yeni bir Soğuk Savaş'ın eşiğinden dönerken, bir yandan da Rusya'ya olan enerji bağımlılığından kurtulmak için yeni arayışlara başladı.

5. Savaş Sonrası Durum: De-Facto Abhazya ve Gürcistan'ın Politikaları

Savaş sonrası dönemde Gürcistan'ın çatışma bölgelerine ilişkin politikası, Rusya Federasyonu'nu kızdırmaktan kaçınmak, ancak aynı zamanda ihtiyatlı davranmak yönündeydi. Ancak son yıllarda ihtilafın çözümüne ilişkin müzakerelerin dondurulması, taraflar arasındaki ilişkilerin gerilmesine yol açabilir. 18 Şubat 2023'te Münih Güvenlik Konferansı kapsamında "Dağlara Tırmanmak mı?" konusunun ele alınması tesadüf değil. Gürcistan Başbakanı Irakli Garibaşvili, "Güney Kafkasya'da Güvenliğin Sağlanması" konulu genel kurul toplantısında, *"2008'de Rusya ile savaştık. O tarihten bu yana Rusya tarihi topraklarımız olan Abhazya ve Güney Osetya'yı işgal etti. Rusya topraklarımızda iki askeri üs kurdu. O günden bu yana çok sayıda sorun ve zorlukla karşılaştık. Gürcistan topraklarının yüzde 20'si Rusya'nın işgali altında. Ancak 2012 yılında iktidara geldiğimizden beri gerginliği azaltmak için büyük çaba sarf ettik. Aynı zamanda tabii ki Avrupa entegrasyonu yolunda da çok aktif olduk. Gürcistan Ortaklık Anlaşması'nı imzaladı. Bu, Avrupa Birliği ile kapsamlı bir serbest ticaret anlaşmasıdır. Vizesiz seyahat rejimini kullanıyoruz. Geçtiğimiz yıl Avrupa Birliği Konseyi bize Avrupa perspektifi kazandırmak yönünde tarihi bir karar aldı."*²¹

Ekim 2008'den bu yana, Rusya Federasyonu, ABD, Gürcistan, ayrılıkçı Güney Osetya ve Abhazya'nın yanı sıra BM, AGİT ve Avrupa Birliği temsilcilerinin katılımıyla İsviçre'nin Cenevre kentinde çatışmaların çözümüne ilişkin görüşmeler, 2012'den sonra da devam etmiş, 2024'e kadar 59 toplantı yapılmış, ancak bir sonuç alınamamıştır.²² Bu bağlamda Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tehdit eden unsurlardan biri de Suriye Arap Cumhuriyeti'nin 29 Mayıs 2018'de sözde Güney Osetya ve Abhazya Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığını tanınması ve diplomatik ilişki kurulduğunu duyurmasıydı.²³

Sonuç

Bu çatışmalara ilişkin analizler, söz konusu çatışmaların Rusya'nın Güney Kafkasya'daki nüfuz mücadelesinin bir parçası olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. Hiçbir koşulda bu ayrılıkçı rejimler bağımsız devlet olamaz, dünya güçleri veya BM tarafından tanınamaz, Kosova modeliyle kıyaslanamaz. Çatışmayla ilgili olarak Abhazlar şunları düşünüyor:

²¹In Munich, PM Discusses Occupation, EU Integration, War in Ukraine, Saakashvili, <https://civil.ge/archives/526179>

²²Konstantin Kochiev told about the results of the 59th round of Geneva discussions, <https://cominf.org/en/node>

²³Syria Recognizes Abkhazia, South Ossetia, <https://civil.ge/archives>

- eski tarihi devlet geleneğine sahipler, Gürcülerle akraba olmayan bir halktır, farklı adetleri vardır ve farklı bir dil ailesine mensupturlar;
- SSCB döneminde kabul edilen Anayasa hükümlerine göre Abhazlar ya Gürcistan'dan ayrı tam bağımsız bir devlet olmalı ya da federasyon şeklinde birleşmelidir.²⁴

Ancak Abhazların bu görüşlerine karşı makul argümanlar sunacak olursak şu sonuca varabiliriz:

- Her etnik grup, kültürünü ve manevi birliğini ancak egemen bir devlete sahip olarak koruyabileceğine inanmaktadır. Dünyada kabaca tahminlere göre şu anda 5.000'den fazla etnik grubun yaşadığı, bu etnik grupların elbette kendilerine özgü örf, adet, din ve tarihî geleneklerinin bulunduğu düşünüldüğünde, tüm etnik grupların kendi egemen devletlerini kurma hayalinin gerçekleşmesi ancak bir ütopya olarak kalacaktır.
- SSCB döneminde farklı zamanlarda 3 anayasa kabul edildi (1924, 1936, 1977) ve birlik cumhuriyetlerinin kabul ettiği anayasalar daha sonra bu anayasaya uyarlandı. Son 1977 anayasasının 85. maddesine göre Abhazya, Gürcistan içinde özerk bir cumhuriyettir. Bu açıdan bakıldığında, o dönemde SSCB topraklarında Abhazya hariç özerk cumhuriyet statüsünde 19 varlık vardı.²⁵
- Konuya Abhazya'da yaşayan nüfusun perspektifinden bakarsak, 1930'lardan beri bölgede bir Gürcüleştirme politikası uygulanmıştır. Bu bir açıdan Abhazlar lehine bir argüman olarak kabul edilebilirken, nüfusun etnik yapısının değiştirilmesi, bu bölgede etnik çatışmanın zeminini yaratan SSCB tarafından atılan doğrudan bir adım olarak görülmelidir. Zira Sovyetler Birliği'nde sınırlar, bölgede yaşayan halkların tarihi, gelenekleri, dili ve kültürü göz önüne alınarak değil, "merkez"ın çıkarları doğrultusunda belirleniyordu.
- Şu anda, Abhazya çatışması sonucu bölgede yaşayan 150.000'den fazla iç göç etmiş kişi sorunu ana konulardan biridir, çünkü referandumlar, seçimler ve bölgedeki herhangi bir karar alma sürecinde, iç göç etmiş kişi statüsündeki kişilerin sesleri dikkate alınmamaktadır. Bu bağlamda, yapılan seçimler yasadışıdır ve BM'nin Abhazya'da yapılan seçimleri defalarca tanımaması tesadüf değildir.

Gürcistan'daki çözülemeyen siyasi çatışmaların nedenleri ise genel olarak çeşitlidir:

²⁴Vladislav Ardzinba, *Abhazya ve Gürcistan'ın Hukuksal İlişkileri*. 2007, <http://www.tasam>

²⁵Constitution (Fundamental Law) of The Union of Soviet Socialist Republics, 1977, <http://www.departments.bucknel>

1. Gürcistan'ın ekonomik ve buna bağlı askeri potansiyeli zayıftır;
2. M. Saakaşvili döneminden bu yana Gürcistan, katı bir Batı yanlısı siyasi çizgi benimsemiş ve dengeli bir politikadan uzaklaşmıştır;
3. Rusya'nın "Yakın Kuşatma" stratejisine karşı çıkmak ve Güney Kafkasya'da Batı yanlısı eğilimlerin güçlenmesi için koşulların yaratılması;
4. Çatışma bölgelerinin Rusya'ya ekonomik, siyasi ve kültürel yakınlığı.

Bu hükümler ışığında, mevcut koşullarda Gürcistan'ın üniterlik politikasına son vermemesi halinde, çatışmanın siyasi olarak normalleşmesinin mümkün görünmediği belirtiliyor. Eski Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde birleşik bir Gürcü devleti ancak Belçika veya İsviçre örneğinde olduğu gibi eşit ulusların federasyonu şeklinde mümkündür. Her millete kendi devlet biçimi ve merkezi hükümette temsil imkânı sağlanmalıdır. Ayrıca etnik azınlıkların hakları ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusunda uluslararası garantiler olmalıdır. Öte yandan Rusya ile ilişkilerdeki çelişkilerin ortadan kaldırılması, ortak stratejik çıkarlar çerçevesinde ilişkilerin iyileştirilmesi, Batılı ülkelerle ilişkilerde dengeli bir politika tercih edilmesi, bu süreçte ekonomik ve askeri potansiyelin güçlendirilmesi, siyasi güçlerin birleştirilmesi gerekiyor.

Gürcistan içindeki çatışmalar çeşitli teorik çerçevelerle açıklanmaya çalışılsa da hepsinde temel faktörler olarak devlet egemenliği, etnik ayrılıkçılık ve jeopolitik çıkarların çatışması öne çıkmaktadır. Abhazya'da etnik milliyetçilik ve Rusya destekli ayrılıkçılık, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne tehdit oluşturuyor ve kendi kaderini tayin hakkı ile devlet egemenliği ikilemi arasında derin çelişkilere yol açıyor. Bu çatışmada Rus faktörü ile Gürcistan'ın devlet olma iddiaları arasındaki çelişki, bölgede uzun vadeli istikrarın sağlanmasını zorlaştırıyor. Sonuç olarak, Abhazya çatışması Gürcistan'ın iç ve dış siyasetinde belirleyici bir faktör olmaya devam etmektedir. Uluslararası örgütlerin diplomatik çabalarına rağmen, Gürcistan, Abhazya ve Rusya arasındaki temel siyasi anlaşmazlıklar çözülmemiştir. Bölgedeki güç dengeleri ve uluslararası aktörlerin çıkarları göz önüne alındığında, çatışmanın kısa vadede çözüme kavuşması zor görünmektedir. Bununla birlikte, Gürcistan'ın demokratikleşme süreci ve uluslararası topluma entegrasyonu, uzun vadede çatışmanın barışçıl yollarla çözülmesi için önemli bir zemin oluşturabilir.

Kaynaklar

2 policemen killed in ambush in Abkhazia, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics>.

Aslanlı, Araz, "Küresel ve Bölgesel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu." *KARAM Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 2005. <http://www.karam.org.tr/pdf/bolgesel1251629624.pdf>

Barlas, Cafer. *Dünü ve bugunu ile Kafkasya özgürlük mücadelesi*. İstanbul: İnsan yayınları, 1999.

Bowker, Mike. "The Georgian War and the Western Response." *Central Asian Survey*, 30, 2, (2011), 197.

Cerrah, Ufuk ve Oktay, Hasan. *Uluslararası Politikada Kafkasya*. Ankara: Hitabevi yayınları, 2018.

Chervonnaiã Svetlana. *Conflict in the Caucasus: Georgia, Abkhazia and the Russian shadow*. England: Gothic Image Publications, 1994.

Constitution (Fundamental Law) of The Union of Soviet Socialist Republics. 1977, <http://www.departments.bucknel>

Declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian - Abkhaz Conflict. <https://peacemaker.un.org>

Demirağ, Yelda ve Karadeli, Cem. *Geçmişten Günümüze Dönüşen Orta Asya ve Kafkasya*. Ankara: Palme Yayıncılık, 2006.

Erkan, Süleyman. "Rusya-Gürcistan Savaşının Bölgesel Etkileri." *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 4 (2015), 44.

Hewitt, George. "Abkhazia, Georgia and the Circassians (NW Caucasus)." *Central Asian Survey*; Oxford, 18, 4, (Dec 1999), 474.

In Munich, PM Discusses Occupation, EU Integration, War in Ukraine, Saakashvili. <https://civil.ge/archives/526179>

İnat, Kemal, Duran, Burhanettin ve Ataman, Muhittin. *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*. Ankara: Nobel Yayınları, 2016.

Kalkan, Duhan, "Güney Kafkasya bölgesi'ndeki etnik çatışma alanları." Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010.

Konstantin Kochiev told about the results of the 59th round of Geneva discussions. <https://cominf.org/en/nod>

Nussberger, Angelika. "The War Between Russia and Georgia: Consequences and Unresolved Questions." *Göttingen Journal of International Law*, 1, (2009), 358.

Parmentier, Florent. "Normative power, EU preferences and Russia. Lessons from the Russian-Georgian war", *European Political Economy Review* 9. Autumn, (2009), 50.

Phillips, David L. *Restoring Georgia's Sovereignty in Abkhazia*. Usa: Atlantic Council of the United States, 2008.

Resolutions adopted by the Security Council in 1993, <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions>

Syria Recognizes Abkhazia, South Ossetia, <https://civil.ge/archives/242795>

Uludağ, Mehmet Bülent. “Rusya ve Sovyetler Birliği”nde Gürcüler ve Gürcistan.” Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 1993.

Ardzinba, Vladislav, Abhazya ve Gürcistan’ın Hukuksal İlişkileri. 2007, <http://www.tasam>

Walker, Edward, “Crossroads and Conflicts, Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia ”, ed. By Gary K. Bertsch, Cassady B. Craft, Scott A. Jones, Michael D. Beck, New York: Routledge Published, 2000.

Yalçinkaya, Alaeddin. *Kafkasyada Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne*. Ankara: Lalezar Kitabevi, 2006.